

ROMÂNISMUL INTERBELIC ÎN VIZIUNEA LUI CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU

Edmondo-Ionuț SCHIMBESCHI¹

sei.caine@yahoo.com

ABSTRACT: In general, Romanianism is defined as a national cultural feeling of those Romanians who consider themselves patriots, and which refers to the ethnogenesis of the Romanian people, to its Latin origin, to the continuity and permanence of the Oriental Romance speakers in the territories inhabited by them, including those temporarily under the scepter of neighboring states. This notion is opposed to nationalism. In more religious versions ethnogenesis is described in strong connection with the claim of the Romanian nation's membership in ritualism Orthodox, from which some specific moral and spiritual. the book of Constantin Rădulescu Motru – „Romanianism – The Catechism of a New Spirituality”, *Romanianism* being defined as a Romanian spirit, a national feeling of the Romanians, and *Catechism* – Exposing the principles of Christian religion in the form of questions and answers. Constantin Rădulescu-Motru was the personality that marked much by its multilateralism for the Romanian culture of the time when he lived through his contributions in aesthetics, pedagogy, psychology, sociology, politics, all coming from the personalist-energetic reconstruction of man, which he considers possible and unifying all its concerns under the sign of a philosophical concept with clear capabilities to become practically operational for national culture. He was among the first to be tempted to create a “philosophy of the Romanian people”. The avenues of this approach have not destroyed the value phrases that can still be recognized by the next generations.

KEYWORDS: Romanianism, patriotic, principles, national culture.

România interbelică a născut o gândire legată de identitatea poporului român, de căutarea elementelor capabile să explice felul său de a fi. Acestui efort I se încadrează diverse discipline socio – umane dar, în același timp, românitatea – identitatea românilor – se și interpretează dintr-o perspectivă filosofică și ideologică în ceea ce se numește românism.

¹ Profesor de istorie la Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika” Comănești, județul Bacău.

O filosofie a românismului, coerentă, sistematică, ține mai mult de aspirații decât de întruchipări teoretice. Dar se fixează repere destul de ferme și perspective larg acceptate. Din nefericire, acestea sunt, nu o dată, bulversate de ideologii ale momentului, unele de împrumut, de contingentul politicii.

O filosofie a românismului, coerentă, sistematică, ține mai mult de aspirații decât de întruchipări teoretice. Dar se fixează repere destul de ferme și perspective larg acceptate. Din nefericire, acestea sunt, nu o dată, bulversate de ideologii ale momentului, unele de împrumut, de contingentul politicii.

Românismul are și determinări exterioare, iar când totuși nu le are î-și stabilește prioritățile în raport cu anumite instincte geopolitice. „Începând a fi buni europeni, vom sfârși prin a fi buni români.” Credința este printre puținele dimensiuni ale românismului unanim acceptate; subliniem că în misticism și credință însă numai până la a-i determina funcția și rolul în făurirea destinului național.

Semnificativă este ideea că românismul reprezintă o construcție spirituală eterogenă, cu opțiuni care merg de la un înalt filon umanist și progresist la unul naționalist și în ultimă instanță retrograd.

Nu există o școală a filosofiei românismului pentru simplul fapt că nu putem lega doctrina de numele unui cugetător cu discipoli și elan creativ constant. Există însă filosofi ai românismului, care oricât de proeminenți, nu confiscă o viziune sau alta, nu tind să instituie puncte de vedere și orientări absolute.

Ideea românismului este formulată încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, dar se consacră, în limbajul curent, în perioada interbelică, de el legându-și numele mai ales Constantin Rădulescu – Motru, în intervenții publice ca și în opere diverse, cea mai evocată în acest sens fiind „Românismul, catehismul unei noi spiritualități”.

Constantin Rădulescu-Motru era personalitatea care a însemnat mult prin multilateralitatea sa pentru cultura română a timpului când a trăit, prin contribuțiile în estetică, pedagogie, psihologie, sociologie, politică, toate venind de la reconstrucția personalist-energetistă a omului, pe care o considera posibilă și care unifica toate preocupările sale sub semnul unei concepții filosofice cu vădite capacități de a deveni practic operațională pentru cultura națională. A fost printre primii care a fost ispitit de a crea o „filosofie a poporului român”. Constantin Rădulescu-Motru se remarcă

prin multiplele sale valențe, toate puse în slujba perfecționării spirituale a neamului românesc.

Adept al unei analize temeinice considera eticul ca forța nemărginită care ridică un popor de la condiția sa etnică în care trăiește zi după zi, la un destin istoric, pentru a cărui împlinire lucrează prin faptele sale.

Ideea centrală care răzbate din viața și cărțile sale este aceea a împlinirii vocatiei neamului presupune împlinirea vocațiilor individuale ale membrilor săi, că valoarea culturii unei societăți este cu atât mai înaltă cu cât ea se răsfrânge și evocă în sufletele cetățenilor valoarea personalității individuale a fiecăruia.

În eseu său „Misticism sau muncă raționalizată?”, C. Rădulescu-Motru afirmă că nu trebuie să ne așteptăm ca totul să ne pice din cer, fără a acționa rațional, decis, lucid și competent pentru valorificarea potențelor sufletești.

Rădulescu-Motru mai este de părere că dezolarea este o stare de spirit cronică în spațiul românesc, față de cel al altor popoare europene: „Din această cauză însă și întinderea pe care o are decepționismul la noi. Niciun popor european nu numără atâția decepționați cât numără poporul nostru. Unde te întorci îi găsești. Tinerii sunt decepționați de bătrâni; bătrânii de tineri. Toți se privesc și se judecă între ei prin prisma iluziunilor înșelate.

C. Rădulescu-Motru crede că structura politică în care este posibilă realizarea integrală a românismului este *statul țărănesc*. Iar acesta – ne încredințează el – chiar există, dar funcțiunile i-au fost aproape anulate sau, în cel mai bun caz, substituite intereselor de grup. Cu toate acestea, „țărănimea a cucerit poziția dominantă pe care o are în statul român, mulțumită votului universal”. Așezând țărănimea la temelia statului, în a sa filosofie a românismului, Rădulescu-Motru e fericit să constate că „statul țărănesc este, pentru noi, statul național”. O promisiune în plus că românismul se va putea adecva, într-un viitor apropiat, realității, că va deveni realitatea de la care să nu ne abatem.

Românismul este școala energiei românești. Prin aceasta înțelegem că este spiritualitatea chemată să ne dea încredere în viitorul neamului. Am avut începuturi de organizare politică și culturală, care pe orice popor l-ar cinsti. Și avem încă destulă vitalitate pentru a înfrunta cu succes o perioadă de renaștere. Putem organiza din nou satul nostru țărănesc, din punct de vedere sanitar, administrativ și economic, pentru a face din el o fortăreață a neamului. Avem destule inteligențe în diferite pături ale populației pentru

ca să realizăm cu ele o școală nouă, atât la sat cât și la oraș. Avem amintirea încă vie a războiului victorios pentru întregirea neamului. Este timpul să avem curajul ca, după întregirea neamului să ne afirmăm și credința în valoarea neamului. Rațiunea de a fi a românismului rezidă în *realitatea istorică a poporului* „croită pe măsura eternității”.

Reflexiile lui Motru despre românism se desfășoară într-un înalt plan de generalitate în care premisa este dată de un antropocentrism de largă respirație, de considerarea omului ca parte a unui univers față de care se distinge prin creație și normă axiologică ce dau un anumit sens al vieții, care lucrează cu puterile lui întăritoare. El se exprimă despre sufletul românesc și ordinea spirituală congruentă mentalității sătești, despre calitățile și defectele *atribuite* poporului nostru („ca neamul românesc nu este altul mai hulit pe lume”) și, în cele din urmă, despre șansele istorice ale românismului.

Românismul nu se întemeiază pe iluziuni, pentru ca pe urmă să fie silit să se apere prin laude ipocrite. El se întemeiază pe constatări de fapt. Științele biologice și psihologice pun astăzi la îndemâna oricui destule mijloace prin care se pot măsura și clasifica aptitudinile unei totalități sociale. Aceste științe au puțința să ne desvâlue în mod sincer, atât gradul de vitalitate, cât și scăderile pe care poporul nostru le are. Vorbăria naționalistă, cât ar fi de frumoasă, nu prețuește cât raporturile științifice, în care sunt date: proporția inteligenților față de mediocri și imbecili; proporția sănătoșilor față de bolnavi; a nașterilor față de cazurile de moarte.

Inteligența, creația artistică și producția economică nu cresc sub farmecul iluziunilor bine ticluite, ci ele își au evoluția lor naturală care se poate ceti și prevedea din cifrele statistice ale omului de știință. Religiozitatea este o recomandatie sigură pentru o cultură înaltă. Omul se înalță deasupra bestialității prin virtualitatea pe care i-o pune în suflet sentimentul religios. Dar acest sentiment religios trebuie constatat cu adevărat. El nu se confundă cu sentimentul de turmă, pe care îl au fricoșii și animalele. La el nu se poate apela ca la un instrument de ură. Religia unește, nu separă. În epoca vechiului naționalism, sentimentul religios servea de cele mai multe ori ca instrument de ură”.

Cei mai mulți dintre noi, chiar dintre aceia care se zic naționaliști, n-au acest curaj. Încercați de propuneți cuiva de a se lăsa să i se măsoare inteligența și caracterul și veți vedea ce rezistență opune. Sunt părinți cari se opun să fie examinați copiii lor, chiar din punct de vedere medical,

darămite din punct de vedere psihologic. De ce această rezistență? Fiindcă toată lumea crede că, desvăluindu-și inteligența și caracterul așa cum sunt, se va găsi în inferioritate față de ceilalți. Aceasta era mentalitatea vechiului naționalism. Arată-te mai grozav decât ești, pentru a ocupa locul pe care nu-l meriți!

Constatând că aspectul vocației românilor, „popor în curs de formație culturală”, nu era suficient cercetat în anii '30-'40, fiind, în schimb, „speculat de politicieni”, autorul Personalismului exegetic, în nu mai puțin celebra carte *Vocația. Factor hotărâtor în cultura popoarelor* (1932), enumerând locurile deja comune precum vocația românilor de mediatori între civilizația apuseană și cea orientală, vocația românilor de continuatori ai civilizației Bizanțului (subliniată în cunoscuta *Bizanț după Bizanț* a lui N. Iorga), sau vocația agricolă a românilor, sau „predilecția multor români pentru politică, pentru poezie, pentru oratorie pentru sport etc.”, își fixează totodată și propria ipoteză în enunțul: „Vocația românilor începe de unde sfârșește psihologia românilor” De la această înălțime, filosoful constată că poporul român este sărac în „genii individuale” și bogat în „bun simț național” și cum „vocațiile individuale sunt pârgھیile necesare progresului omenesc”, iar „creșterea funcționării conștiinței” (absolut necesară progresului culturii) „atrage după sine o adâncime a rolului personalităților” este necesară o resuscitare a spiritului individualist în cultura română. A adevăratului individualism, bazat pe vocație, și nu pe egoism, pe urmărirea intereselor personale, așa cum s-a întâmplat în România după „europenizarea” de la 1848: „Toate instituțiile țării au fost îmbrăcate în forme noi, dar n-au fost însuflețite de un suflu nou. Instituțiile n-au fost luate în serios. Fiecare individ cât a putut, a încercat să facă din ele instrumente de dominație. Politica apuseană a fost transformată în politicianism românesc”.

Românismul nu este așadar simplă teorie, care s-ar confirma sau nu odată cu trecerea timpului, ci o realitate sufletească menită a se perpetua în timp prin buna funcționare a statului-națiune: „Statul normal și cu rădăcini firești nu face decât să transpună într-o ordine juridică mai înaltă ceea ce poporul respectă în practica vieții lui de toate zilele”. Deși trebuie să acționeze unitar „românismul și ortodoxismul nu pot fi contopite, fără să se păgubească reciproc, fiindcă natura spiritualității unuia este cu totul diferită de a celuilalt. Ortodoxismul nu poate merge mai departe în serviciul unei spiritualități naționaliste, fără a-și pierde caracterul de spiritualitate religioasă creștină; iar românismul nu poate merge mai departe pe baza

ortodoxismului decât cu prețul abdicării sale de la rolul de promotor al progresului în ordinea economică și politică a României. Fuziunea lor, cum o pretind unii, nu poate fi pe viitor decât dacă unul sau altul își trădează chemarea”.

În concluzie Românismul nu are o ideologie, pregătită gata, cum o are socialismul și în genere toate concepțiile utopice; Românismul este spiritualitatea, care va înlesni pregătirea acestei ideologii de acum înainte; în orice caz, care va opri pe conducătorii Statului românesc să urmeze pe drumul greșit de până astăzi.”

Bibliografie:

- [1] Pop, Ioan Aurel; Bolovan, Ioan; Andea, Susana, *Istoria României*, Institutul Cultural Român, București, 2004.
- [2] Rădulescu-Motru, C., *Misticism sau muncă raționalizată?*, în „Revista de filosofie”, vol. XIV, nr. 4, oct.-dec. f.a.
- [3] Rădulescu-Motru, C.,: *Românismul, catehismul unei noi spiritualități*, Editura pentru Literatură și Artă, f.a.
- [4] Rădulescu-Motru, C., *Vocația. Factor hotărâtor în cultura popoarelor*, Craiova, Scrisul Românesc-Beladi, 1997.
- [5] Scurtu, Ioan, *Istoria României între anii 1918–1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*”, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București 1996.

Webografie:

- [1] <http://matricea.ro/radulescu-motru-romanismul-spiritualitate/>
- [2] <http://www.tribunainvatamantului.ro/constantin-radulescu-motru-creator-in-filosofia-psihologia-si-pedagogia-romaneasca/>